

Uvodno obraćanje visokog predstavnika i specijalnog predstavnika EU Valentina Inzka na Ekonomskom forumu u Veldenu

Dobre vijesti i loše vijesti

16. septembar 2009. godine

Dame i gospodo,

Dopustite da na početku zahvalim organizatorima Ekonomskog foruma u Veldenu – za tri stvari. Prije svega, hvala vam što ste me pozvali da učestvujem u ovoj diskusiji. Drugo, hvala vam što ste pozvali i sve ostale! I treće, hvala vam što ste organizirali debatu koja na jednom mjestu okuplja ekonomiste i kreatore politike iz dijela Evrope čiji prirodni ekonomski parametri tek sada počinju da izlaze na površinu.

Kada govorimo o Srednjoj Evropi, odnosno južnoj Srednjoj Evropi, i dalje često govorimo u kontekstu vremena koje je uslijedilo nakon Hladnog rata ili u kontekstu integracije u EU. To su važna pitanja – i zaista, integracija u EU predstavlja sveobuhvatnu formulu za oporavak i razvoj u Bosni i Hercegovini, gdje ja obavljam dužnost visokog predstavnika i specijalnog predstavnika EU.

Ali izlazak iz traume i poremećaja izazvanim Hladnim ratom i kretanje na put integracije u EU samo su neki aspekti – iako značajni aspekti – regije koja se prostire od Baltika do Jadrana – regije čijem smo geografskom centru veoma blizu na današnjoj konferenciji.

Postoje elementarne kulturne sličnosti, poslovne veze i historijske spone koje ovu regiju povezuju – neovisno o mehanici EU – i one formiraju isprepletenu matricu onoga što sada postaje vidljivo.

Ostati svoj

Među novim zemljama članicama EU danas vidimo nešto čega smo u Austriji bili svjedoci u godinama neposredno nakon priključenja EU. Zemlje koje su se priključile Uniji 2004. i 2007. godine se dokazuju, na sebi karakterističan način, ali ne i na silu – one su *ostale* ono što jesu, kao što i treba da bude među članovima svake zdrave i energične zajednice.

U stvari, rekao bih da je prava alhemija integracije u EU ona koja dozvoljava društvima da budu ono što jesu, ali dinamičnije i produktivnije nego ranije.

Sjećam se kakva je bila percepcija o Austrijancima prije nego što smo se priključili EU – mnogi su nas gledali kao rođake sa sela. Vrijedalo nas je to, pa ipak, naša ekonomija *jeste* bila jako zaštićena i naše društvo *jeste* u suštini bilo okrenuto prema sebi. Integracija u EU nas je nagnala da uklonimo tu zaštitu i da se okrenemo ka vani. Pouka je da nije važno šta ste kada krenete sa procesom integracije: važno je šta možete *postati* kada nastavite tim putem.

Austrijsko iskustvo, a mislim da je sada takvo iskustvo i novih zemalja članica, pokazuje da priključenje EU jača nacionalno samopouzdanje i otvara brojne mogućnosti kroz koje pojedine zemlje i njeni građani mogu kreativno i konstruktivno dati svoj doprinos Evropi.

To je od velikog značaja za južnu Srednju Evropu, uključujući i Bosnu i Hercegovinu i druge zemlje zapadnog Balkana koje teže članstvu u EU, ali taj cilj još uvijek nisu osigurale.

Prirodne sinergije

Kada se Austrija priključila EU 1995. godine, njeni ekonomski odnosi sa mnogim od njenih najbližih susjeda stagnirali su, budući da su oni tek tada počeli izlaziti iz poluvjekovnog perioda u kome su bili dio različitog političkog i ekonomskog sistema. Kada su te zemlje krenule značajnim putem reformi potrebnih za priključenje u EU, Austrija je bila u prilici da razvije mnoštvo prirodnih sinergija koje su već postojale između nje i njenih srednjoevropskih susjeda.

Mislim da danas imamo veoma sličnu situaciju.

Kada su nove članice počele sa približavanjem EU u toku 1990-ih, Zapadni Balkan su obilježavali sukobi. Danas, nove članice mogu uspješno početi istraživati i koristiti prirodne sinergije koje postoje između njih i novih tržišta Jugoistočne Evrope.

Govorim istovremeno kao građanin Austrije i kao građanin Koruške. Tokom dvije generacije naša južna granica predstavljala je vještačku granicu. Bili smo duboko svjesni potencijalnih sinergija između nas i naših susjeda u Sloveniji, ali nismo bili u prilici da ih iskoristimo. U posljednjem desetljeću došli smo u priliku da to učinimo, i rezultati su zaista vrijedni – za nas, za njih, i za sve ostale.

Šta nudi Jugoistočna Evropa

Većina nas upoznata je sa načinima na koje je članstvo u EU promijenilo Austriju, ali mislim da bismo nekad trebali razmisliti i o tome kako je Austrija promijenila EU. Naš je jezik njemački ali mi nismo Nijemci; mi smo društvo sa jedinstvenim i jedinstveno dragocjenim kozmopolitskim

naslijeđem; kao članovi EU u prilici smo unijeti te suštinski austrijske atribute u evropski proces odlučivanja.

Druge nove zemlje članice doprinijele su pak svojim zasebnim i specifičnim atributima.

Isto tako će i EU u cjelini mnogo dobiti kada zemlje zapadnog Balkana osiguraju članstvo.

Uzmite Bosnu i Hercegovinu kao primjer. Šteta je i velika greška da se ova zemlja posmatra kroz prizmu krvoprolića i političkih neuspjeha koja je stara skoro dvije decenije. Ta slika je zastarjela. Stvarnost je da Bosna i Hercegovina predstavlja društvo koje čuva i veliča građanske vrijednosti koje su izgubljene u drugim dijelovima Evrope. Pod tim mislim na gostoljubivost i solidarnost među susjedima i "merhametluk", koji se grubo može prevesti kao "samilost", ali obuhvata mnogo više od toga. Zaista, čuvanje ovih građanskih vrijednosti među ljudima koji su toliko mnogo prepatili u nedavnoj prošlosti često me tjera da pomislim kako su društva poput našeg, smještena geografski sjevernije, hladna i manje brižna u poređenju s ovim.

U jugoistočnoj Evropi nalazimo svijet kulture koji je u svojoj biti dio našeg srednjoevropskog kulturnog svemira, ali je odvojen od njega historijom i okolnostima. To je *naš* gubitak.

Kultura hrani dušu – što je jednako važno kao ekonomija i politika, i kulturno obogaćenje Evrope kada Bosna i Hercegovina i druge zapadnobalkanske zemlje steknu članstvo u EU će biti ništa manje nego izvanredno.

Pogledajte prema jugu

Činjenica je da južna Srednja Evropa obuhvata dinamično tržište sa 55 miliona ljudi, u zemljama unutar i van Evropske unije.

Pedeset i pet miliona potrošača i industrijska i transportna infrastruktura koja je radikalno modernizovana u protekloj deceniji i sada traži još ulaganja u svrhu daljeg razvoja; cijeli region koji može biti platforma za proizvodnju koja će koristiti geografsku blizinu ostatka kontinenta, konkurentni standardi obrazovanja i obuke i konkurentna cijena radne snage. To je realnost.

Iz Veldena možemo pogledati prema jugu i vidjeti dio Evrope koji je sada spreman za brz ekonomski rast; razumno je da ostali dio kontinenta postavi pitanje: kako ćemo podsticati taj rast i kako ćemo imati koristi od njega?

Ako ne postavljamo sebi ta pitanja, onda je to zato što nemamo mašte.

Zemlje koje su se nedavno pridružile EU su doživljele transformaciju za pola životnog vijeka jedne generacije. Društveni, politički i ekonomski pejisaž koji je postojao u tim zemljama ne tako davnih devedesetih, sada je skoro neprepoznatljiv.

Zemlje zapadnog Balkana su na istoj putanji— i one kulturno, historijski i ekonomski, prirodno pripadaju srednjoj Evropi.

Zemlje članice iz srednje Evrope imale su koristi od činjenice da su put prema EU prelazile u isto vrijeme i na isti način. Pozitivan razvoj u jednoj zemlji ohrabrivao je i omogućavao pozitivan razvoj u drugim zemljama. Isto se odnosi na zemlje koje su ključne članice Regionalnog vijeća za saradnju (RCC), koje je početkom prošle godine naslijedilo Pakt stabilnosti za jugoistočnu Evropu i ima sjedište u Sarajevu.

Vjerujem da RCC, pored tehničkog posla koji obavlja kako bi osigurao napredak u ekonomskom i društvenom razvoju, energiji i infrastrukturi, pravosuđu i unutrašnjim poslovima,

sigurnosnoj saradnji, razvoju ljudskih resursa i parlamentarnoj saradnji, može pomoći i da se *izgradi novi imidž* jugoistočne Evrope.

Ovo nije stražnje dvorište evropske kuće, već živopisno uređena dnevna soba; to nije region prepun problema, nego region prepun mogućnosti; i to sigurno nije zaostali dio – u stvarnosti, to je dom kulturnih i društvenih rezervi bez kojih Evropa, da budemo otvoreni, jednostavno nije Evropa.

Dobre vijesti i loše vijesti

Kako sam ja visoki predstavnik međunarodne zajednice i specijalni predstavnik Evropske unije u Bosni i Hercegovini, u svojim napomenama ću se fokusirati na dešavanja u toj zemlji.

Najprije, loša vijest. Bosna i Hercegovina je teško pogođena globalnim ekonomskim padom. Poslije skoro decenije impresivnog rasta bruto domaćeg proizvoda, ekonomsko i društveno stanje u zemlji je dobilo nesrazmjeran udarac kao rezultat vanjskih faktora.

Izgubili smo čak 45 000 radnih mjesta od kraja prošle godine – tih 45 000 treba dodati na brojku od skoro pola miliona građana BiH koji su već bili nezaposleni. Naš izvoz i uvoz su doživjeli pad u istom periodu, kao i prihod od poreza.

To je loša vijest – i, nažalost, zaista je veoma loša.

Ali ja sam ubijeđen da ovu izuzetno negativnu situaciju možemo preokrenuti ako djelujemo sa pragmatizmom, optimizmom i odlučnošću.

Dobra vijest je da je kriza dovela do koncentriranja umova u Bosni i Hercegovini. Sve je jača spoznaja političkog liderstva da je *status quo* neodrživ – stanovništvo neće prihvatiti dalji pad životnog standarda dok se političari prepiru oko pitanja

koja nemaju nikakve veze sa privredom.

Vjerujem da ovo nezadovoljstvo i nestrpljenje građana možemo pretvoriti u prednost, odnosno u podršku za ključne ekonomske reforme. Želim također naglasiti da su i susjedne zemlje pogođene globalnom recesijom na slične načine, te da i kod njih postoji mogućnost da se kriza iskoristi, odnosno pretoči u nove reformske inicijative, čime bi cijeli ovaj projekat dobio regionalnu dimenziju.

U cijelom zapadnom Balkanu postoji potreba za razumnim ekonomskim mjerama koje će ublažiti krizu. Ove mjere mogu biti realizirane uz sve veću podršku.

Susjedne zemlje su ozbiljno pogođene usljed ekonomskog pada u Bosni i Hercegovini. Gotovo 15% našeg izvoza dolazi iz Hrvatske, a gotovo 10% iz Srbije. Hrvatski i srbijanski izvoznici su veoma snažno pogođeni gubitkom prodaje u BiH. A BiH je snažno pogođena pratećim padom prihoda od izvoza u Hrvatsku i Srbiju, našim najvećim trgovinskim partnerima van EU.

U narednim mjesecima sarađivaću sa šefom Delegacije Evropske komisije kako bi osigurali brže provođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, koji predstavlja plan za moderniziranje privrede u BiH.

U 2008. godini ostvaren je veoma ograničen napredak zato što je politička kriza u velikoj mjeri uzrokovala zastoje u radu vlade i parlamenta. Sada nastojimo poništiti negativne efekte ovih blokada u radu i, kao što sam spomenuo, vjerujem da imamo masovnu podršku za obnovljene reformske inicijative.

Jedan od uslova za integraciju u EU kojem ćemo posvetiti pažnju je dugo odgađano donošenje Zakona o obligacionim odnosima BiH, koji će standardizirati zakonodavstvo u privrednom sektoru u cijeloj zemlji u okviru priprema za

ulazak na jedinstveno EU tržište, te modernizacija sistema bankarske supervizije u cilju daljeg jačanja bankarskog sektora koji je u protekloj deceniji bio jedan od primjera ekonomskog uspjeha u zemlji.

Prema SSP-u, BiH se obavezala da će izgraditi politički dijalog sa EU i pripremiti se za punopravno učešće u slobodnom protoku roba, usluga, radne snage i kapitala; također je pristala da uskladi svoje institucije i zakone sa EU, unaprijedi saradnju u oblasti provođenja zakona, unutrašnjih poslova i finansija, te da razvije sveobuhvatnu političku saradnju sa EU – drugim riječima, pristala je da provede opsežan program korjenitih reformi.

Svi mi koji radimo u Bosni i Hercegovini moramo raditi na realizaciji ovog programa što brže i što više možemo – SSP predviđa okončanje ovog procesa u roku od šest godina. U isto vrijeme, vjerujem da moramo prenijeti poruku potencijalnim partnerima da se Bosna i Hercegovina doista mijenja.

Baš kao i region u cjelini, tako i Bosna i Hercegovina mora izgraditi novi imidž.

To je jedna od stvari koju bih volio detaljnije istražiti na ovoj konferenciji. Ova je zemlja svjetlosnim godinama daleko od televizijskih snimaka emitiranih u vijestima na početku devedesetih godina. Evo samo nekoliko primjera:

- BiH je jedini neto izvoznik električne energije u jugoistočnoj Evropi;
- BiH je uistinu jedna od najbolje čuvanih turističkih tajni Evrope; i
- Sve do početka krize, BiH je bila jedna od zemalja sa najbržim privrednim razvojem u Evropi.

Poput Austrije, poput drugih zemalja Srednje Evrope, te poput svojih susjeda na Balkanu, Bosna i Hercegovina može biti

potpuno transformirana kroz članstvo u EU – ali ne promijenjena u potpunosti, već biti ono što jeste, samo bolja.

Kreativno i dinamično partnerstvo

Kada se bivša Jugoslavija oslobodila okova autoritarne vladavine i potonula u nasilje, Evropa je bila nespremna i nije bila u stanju ponuditi efikasnu pomoć.

Sada su zemlje zapadnog Balkana angažirane u projektu slične važnosti i obima – osloboditi se okova planirane ekonomije i prihvatiti tržište.

Hoćemo li stajati po strani i dozvoliti da ne uspiju u tome?

Kada se pojača osjećaj zasićenja širenjem EU, mislim da je potrebno postaviti sljedeće pitanje – da li pozitivni izgledi o 20 miliona novih građana EU u mirnoj i demokratskoj jugoistočnoj Evropi koja se brzo razvija imaju negativne posljedice za EU?

Odgovor je “ne”.

Taj ishod ima smisla – za njih i za nas – i trebamo nastaviti djelovati u tom pravcu.

Evropska unija je kreativno i dinamično odgovorila na mogućnost proširenja ka istoku. Ovo je bio zapanjujući uspjeh. Sada, logično, pokušavamo proširiti taj uspjeh na jugoistočnu Evropu. Moramo i dalje biti kreativni i dinamični, i sa interesovanjem očekujem da u okviru današnje diskusije istražimo načine kako da to ostvarimo.

Hvala.